

“Laylo Brend” Mchj Ning Iqtisodiy Ko‘rsatkichlarini Zanjirli Almashtirish Usuli Yordamida Baholash Va Tahlil Qilish

Urokov Firdavs Ortikniyozovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti “Iqtisodiy tahlil va statistika” kafedrası assistenti

Temirov Feruzbek Zokir o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "Menejment" yo'nalishi talabasi

Kirish. Har bir tadbirkor, menejer yoki rahbarning asosiy maqsadi ishlab chiqarish, savdo, konsalting yoki boshqa faoliyatni amalga oshirishda eng yuqori natijalarga erishishdir. Foyda ishonch bilan muvaffaqiyatning dalili deb hisoblanishi mumkin. Ushbu ko'rsatkich korxonadan tomonidan qilingan xarajatlarni umumiy daromad (yoki daromad miqdoridan) ayirish yo'li bilan hisoblanadi.

Asosiy ko'rsatkich, foizlarda korxonada mavjud resurslardan (moddiy, mehnat, moliyaviy) foydalanish samaradorligi darajasini ko'rsatadi, umumiy rentabellikdir. Uni hisoblash formulasi juda oddiy. Bu olingan sof foydaning (NP) ishlab chiqarishning asosiy fondlari (PF) va me'yorlashtirilgan aylanma mablag'larning (NOS) o'rtacha yillik qiymatiga nisbati:

$$RR = NP / (OF + NOS) \times 100\%$$

Boshqacha aytganda, bu ko'rsatkich iqtisodiy faoliyatga qo'yilgan kapitalning haqiqiy o'sishini aks ettiradi. U foydaning aktivlarga nisbatiga teng.

Foyda miqdori va shunga mos ravishda rentabellik darajasiga ko'plab omillar ta'sir qiladi. Ular tashqi va ichki. Birinchi guruhga xodimlarning harakatlariga hech qanday bog'liq bo'lmaganlar kiradi. Ushbu toifaga materiallar tannarxining dinamikasi, mahsulot bahosi va amortizatsiya normalarining o'zgarishi, transport tariflarining oshishi kiradi. Iqtisodiy faoliyatni tahlil qilish uchun bu nuanslar juda muhimdir. Ular butun korxonada bo'yicha yig'ma ko'rsatkichlar qiymatiga ta'sir qiladi.

Savdo hajmi, tannarxi va umumiy rentabellik (formulasi yuqorida keltirilgan) muqarrar ravishda mahsulot assortimenti tarkibida o'zgarishlar mavjudligiga bog'liq. Ichki omillarga kelsak, ular kompaniya xodimlarining mehnat investitsiyalari darajasini, shuningdek, rahbariyatning ishlab chiqarish resurslarini qanchalik samarali va malakali boshqarishini aks ettiradi.

Barcha xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun formulasi bir xil bo'lgan umumiy rentabellik koeffitsienti universal ko'rsatkichga aylanib bormoqda. Bu mutlaq emas, balki nisbiy ekanligini hisobga olsak (masalan, foyda kabi), undan bir nechta mutlaqo boshqa korxonalar faoliyatini solishtirish uchun foydalanish mumkin. Keling, ular haqida batafsilroq gaplashamiz.

Mutlaq ko'rsatkichlar (daromadlar, sotish hajmi) to'g'ri taqqoslashga imkon bermaydi, chunki natija ishonchli bo'lmaydi. Kichik savdo hajmiga ega bo'lgan tashkilotning samaradorligi va barqarorligi korporativ gigantnikidan yuqori bo'lishi mumkin. Uning qiymati bo'yicha korxonaning umumiy rentabelligi (formula nisbiy ko'rsatkichni hisoblash imkonini beradi) samaradorlik koeffitsientiga (COP) tenglashtiriladi. Lekin bu hammasi emas. Umumiy ko'rsatkichga qo'shimcha ravishda ular kapital, ishlab chiqarish, sotish, xodimlar, investitsiyalar va boshqalar daromadlarini ham hisoblab chiqadilar.

Ko'pchilik rentabellik turlari balans ma'lumotlari asosida hisoblanadi. Ushbu buxg alteriya hujjatida barcha asosiy toifalar to'g'risidagi ma'lumotlar mavjud: aktivlar, majburiyatlar, tashkilotning

kapitali. Shakl yiliga ikki marta ishlab chiqariladi, bu iqtisodchilarga davr boshi va oxiridagi ma'lumotlarni tahlil qilish imkonini beradi. Alohida rentabellik turlari quyidagi ko'rsatkichlarni hisobga olgan holda hisoblanadi:

1. Aktivlar (joriy va uzoq muddatli).
2. Kapital qiymatlari.
3. Investitsiya hajmi va boshqalar.

Biroq, qiymatlardan faqat bittasi asosida hisoblash juda noto'g'ri. To'g'ri tahlil qilish o'rtacha ko'rsatkichlardan foydalanishni nazarda tutadi. Ularni olish uchun o'rtacha arifmetik topiladi: joriy davr boshidagi va oxiridagi ko'rsatkichdan. Formulaning numeratori sof foyda hisoblanadi. Va denominatorida - rentabelligini hisoblash kerak bo'lgan ko'rsatkich. Lekin bu hammasi emas. Umumiy rentabellik (formulada balansda ko'rsatilgan raqamlar mavjud) hujjat tuzilgandan keyin hisoblanadi.

Ko'rsatkichlar	2010	2011	Farqi	Omillar ta'siri
Foyda	10	15	5	2,5%
Asosiy apital	150	175	25	0,83%
Aylanma mablag'	50	40	-10	0,31%

F

R = -----

AK + AM

Bunda R - rentabellik darajasi ; F - foyda so'mmasi ;

Ak - asosiy kapitalning o'rtacha yillik qiymati ;

Am - aylanma kapitalning o'rtacha yillik qiymati.

$$R_0 = 10 / (150 + 50) \times 100\% = 10 / 200 \times 100\% = 5\%$$

$$R_1 = 15 / (175 + 40) \times 100\% = 15 / 215 \times 100\% = 6.98\%$$

$$\blacktriangle R = 6.98\% - 5\% = 1.98\%$$

$$\blacktriangle R_F = (F_1 / (AK_1 + Ay_1) - F_1 / (AK_0 + Ay_0)) \times 100\%$$

$$\blacktriangle R_F = (15 / (175 + 40) - 10 / (150 + 50)) \times 100\% =$$

$$= (15 / 215 - 10 / 200) \times 100\% = (25 / 200) \times 100\% = 2.5\%$$

$$\blacktriangle R_{AK} = (F_1 / (AK_1 + Ay_1) - F_1 / (AK_0 + Ay_0)) \times 100\%$$

$$\blacktriangle R_{AK} = (15 / (175 + 50) - 15 / (150 + 50)) \times 100\% =$$

$$= (15 / 225 - 15 / 200) \times 100\% = -0.83\%$$

$$\blacktriangle R_{Ay} = (F_1 / (AK_1 + Ay_1) - F_1 / (AK_1 + Ay_0)) \times 100\%$$

$$\blacktriangle R_{Ay} = (15 / (175 + 40) - 15 / (170 + 50)) \times 100\% =$$

$$= (15 / 215 - 15 / 220) \times 100\% = 0.31\%$$

$$\blacktriangle R = R_1 - R_0$$

$$\blacktriangle R = 2.5\% - 0.83\% + 0.31\% = 1.98\%$$

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, rentabellik darajasi hisobot yilida 1.98% ga oshgan. Bu o'zgarish quyidagi omillar evaziga vujudga kelgan :

1. Foyda so'mmasining 10 ming so'mga ko'payishi rentabellik darajasini 2.5% ga oshirgan.

2. Asosiy kapitalning o'rtacha qiymati 2011- yil 2010-yilga nisbatan 50 ming so'mga oshgan. Ammo bu tegishli samara bermagan. Oqibatda rentabellik darajasi 0.83 % ga kamaygan.
3. Asosiy mablag' rentabelligi 2011- yil 2010- yilga nisbatan 20 mingga tushgan. Oqibatda rentabellik darajasi 0.31% teng bo'lgan.

Xulosa fikrida, "**LAYLO BREND**" korxonasi kelgusida yanada ko'proq savdo qilishi va mahsulot ishlab chiqarishi uchun korxonaning asosiy kapitali ustida ish olib borishi kerak.

Korxonaning o'z kapitali ta'sischilarning kompaniyaga bo'lgan talablarining moliyaviy ifodasidir. Ular uchun ham, investorlar uchun ham kompaniyaning kapitalini tavsiflovchi ko'rsatkichlar juda muhimdir. Umumiy rentabellikni hisoblashga e'tibor bering. Formula tashkilotning holati, uning samaradorligi haqida umumiy tushunchani olishga imkon beradi. Qabul qilinganlar asosida Ushbu investorlar ba'zan korxonaga uchun muhim bo'lgan qarorlar qabul qiladilar. Uning muvaffaqiyati va rivojlanishidan bevosita manfaatdor bo'lgan ular o'zlarining yoki qarzga olingan mablag'larini investitsiya qiladilar va kelajakdagi foydani egasi bilan bo'lishishni kutadilar.

Kapitalning umumiy rentabelligi qanday aniqlanadi? Hisoblash formulasi quyidagicha: ma'lum bir davr uchun hisoblangan sof foydani (NP) o'z kapitali (IC) qiymatining o'rtacha yillik qiymatiga nisbati:

$$RR=(NP / IC) \times 100\%$$

Hisob-kitoblar natijasida olingan ma'lumotlar oldingi davrlarning o'xshash ko'rsatkichlari bilan taqqoslanadi. Iqtisodchilar ushbu raqamlardan korxonaga faoliyatini ma'lum bir sohadagi boshqa kompaniyalar bilan solishtirish uchun ham foydalanadilar. Kapitalning umumiy rentabelligining o'sishini kuzatish orqali ular moliyaviy resurslardan to'g'ri foydalanilmoqda degan xulosaga kelishadi. Iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishdagi aniq muvaffaqiyat investorlarning e'tiborini tortadi. Va biznes egasiga o'z biznesini yanada rivojlantirish uchun yo'l ochadi.